Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry

EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE

Asia: VNS 2/2022 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023-2026

RESURSSIPULASTA JOHTUVA LIIALLINEN TYÖMÄÄRÄ JA KUORMITTUMINEN VAARANTAVAT OIKEUSTURVAA

Puutteelliset määrärahat ja niistä aiheutuvat viivästykset oikeudenkäynteihin muodostavat todellisen uhan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumiselle suomalaisissa tuomioistuimissa

Tuomioistuinlaitoksen rahoituksen korjaamiseksi tarvitaan välittömiä toimenpiteitä

Eduskunta on useissa yhteyksissä kantanut huolta oikeusministeriön hallinnonalan niukoista määrärahoista ja oikeusvaltion ja oikeudenhoidon toimintaedellytyksistä.

Tuomariliitto pitää tärkeänä, että hallitus käynnisti oikeudenhoidon selonteon valmistelun lakivaliokunnan aloitteesta. Selonteon tuottaman tiedon lisäksi tarvitaan välittömiä toimenpiteitä perusrahoituksen korjaamiseksi. Julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvät lisäykset eivät korjaa tilannetta.

Riippumattomat tuomioistuimet ovat olennainen osa oikeusvaltiota ja vallan kolmijako-oppia. Tuomioistuinten tehtävänä on antaa oikeussuojaa oikeudenmukaisessa oikeudenkäynnissä perus- ja ihmisoikeudet turvaten.

Tuomioistuinlaitoksen perusrahoitus on ollut hyvin pitkään riittämätön tuomioistuinten tehtäviin ja velvollisuuksiin nähden (esim. LaVL 18/2021 vp, LaVL 11/2021 vp, LaVL 3/2021 vp, LaVL 3/ 2020 vp, LaVL 5/2019 vp, LaVL 22/2018 vp, LaVL 4/2018 vp, LaVL 13/2017 vp, LaVL 7/2017 vp, LaVL 7/2016 vp, LaVL 6/2015 vp, LaVL 6/2013 vp, LaVL 5/2012 vp, LaVL 18/2011 vp, LaVL 17/2011 vp, LaVL 13/2010 vp ja LaVL 6/2010 vp).

Perustuslakivaliokunta on toistuvasti korostanut, että tuomioistuinten voimavaroista on huolehdittava myös taloudellisesti niukkoina aikoina (esim. PeVM 2/2016 vp, PeVL 19/2016 vp, PeVL 14/2016 vp, PeVL 9/2016 vp ja PeVL 29/2014 vp).

Laillisuusvalvonnassa on vuosien ajan pidetty yhtenä keskeisenä suomalaisena perus- ja ihmisoikeusongelmana oikeusprosessien pitkiä käsittelyaikoja ja tuomioistuinten rakenteellisen riippumattomuuden puutteita, joita ovat määräaikaisten tuomareiden suuri määrä ja poliittisesti valitut lautamiehet. Laillisuusvalvonnassa on vakiintuneesti lähdetty siitä, että viranomaisen tulee järjestää toimintansa siten, että asioiden viivytyksetön käsittely ei vaarannu myöskään ruuhkahuippujen aikana.

Lakivaliokunta on edellyttänyt, että oikeusvaltion ja oikeudenhoidon toimintaedellytysten turvaamiseksi ja vahvistamiseksi oikeusministeriön hallinnonalan ja erityisesti tuomioistuinlaitoksen, Syyttäjälaitoksen, Rikosseuraamuslaitoksen ja julkisen oikeusavun perusrahoitusta viipymättä korotetaan olennaisesti ja pysyväisluonteisesti (LaVL 11/2021 vp).

Pitkät käsittelyajat ja oikeudenkäyntien kalleus siviili- ja rikosasioissa ja hallintolainkäytössä käsiteltävissä asioissa aiheuttavat vakavaa haittaa asianosaisille ja ovat ongelmallisia paitsi asianosaisille myös laajemmin koko yhteiskunnan kannalta.

Nykytilan arviointia

Yli vuoden vireillä olleiden asioiden määrä on kaikilla tuomioistuinlinjoilla kasvanut merkittävästi vuosina 2010–2021. Käsittelyajat olivat jo ennen koronavirustilannetta pidentyneet. Vuodesta 2010 vuoden 2019 loppuun kasvu oli hovioikeuksissa 73 %, hallinto-oikeuksissa 78 % ja käräjäoikeuden rikosasioissa 43 % ja laajoissa riita-asioissa 25 %. Vuoden 2019 jälkeen korona on pidentänyt entisestään käsittelyaikoja. Vuodesta 2010 vuoden 2021 loppuun saakka kasvua oli hovioikeuksissa 120 %, hallinto-oikeuksissa 176 % ja käräjäoikeuden rikosasioissa 130 % ja laajoissa riita-asioissa 64 %.

Asiaryhmittäin tarkasteltuna keskimääräiset käsittelyajat vaihtelevat merkittävästi. Käsittelyajat ovat suhteellisen pitkiä myös asiaryhmissä, joihin kuuluvien asioiden käsittely on säädetty kiireelliseksi kuten ulosottoasioissa ja lapsiin liittyvissä asioissa. Osassa asioita käsittelyajat ovat hyvin lyhyet, koska tuomioistuimissa ohjataan tavanomaisia rikosasioita tai julkisuutta saaneita asioita käsiteltäväksi ilman lakiin perustuvaa kiireellisyysperustetta normaalia käsittelyaikaa nopeammin.

Tavoite, että asiat käsiteltäisiin niiden vaativuuden ja laajuuden edellyttämissä tuomarikokoonpanoissa ei käytännössä toteudu siinä laajuudessa kuin on tarkoitettu ja olisi perusteltua. Resursseilla ei saisi olla vaikutusta tuomarikokoonpanojen käyttöön.

Koronaviruksen aiheuttaman kriisin ja Suomen ja Euroopan turvallisuusympäristön muutoksen vuoksi olosuhteet ovat poikkeukselliset.

Poikkeusoloissa on erityisen tärkeää pitää yllä vakaita instituutioita, joihin kansalaiset luottavat. Taloudellisen toiminnan kannalta asiantuntevien, hyvin perusteltujen ratkaisujen saaminen oikeusriitoihin viivytyksettä, läpinäkyvässä oikeudenmukaisessa oikeudenkäyntimenettelyssä on välttämätöntä. Riippumattomat, riittävästi resursoidut tuomioistuimet varmistavat oikeusvaltion toiminnan perustan.

Tuomioistuinten toimintaa on rahoitettu ja rahoitetaan edelleen merkittävässä määrin määräaikaisilla lisämäärärahoilla ja siirtomäärärahoilla. Samaan aikaan tuomioistuinlaitoksen määrärahoja on leikattu. Tuomioistuimille osoitettu lisämäärärahat ovat lähinnä kompensoineet leikkauksia. Tuomioistuinten rakenneuudistusten ja lainsäädäntöhankkeiden lainvalmistelussa on ollut merkittäviä puutteita taloudellisten vaikutusten arvioinnissa. Uudistusten työmäärää lisääviä vaikutuksia on säännönmukaisesti aliarvioitu ja vähentäviä vaikutuksia yliarvioitu. Koko viranomaisketjun tasapuolinen rahoittaminen ei ole käytännössä toteutunut.

Yleisissä ja hallintotuomioistuimissa on tehty lukuisia kokonais- ja osittaisuudistuksia viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana. Tiedossa ei ole sellaisia rakenteellisia uudistuksia, jotka voisivat korjata perusrahoituksen riittämättömyyden. Asioiden käsittelyjärjestyksen muuttaminen nopeuttamalla tiettyjen asioiden käsittelyä nykyisestä ei vaikuta kokonaistilanteeseen. Uusien tietojärjestelmien käyttöönotolla tavoitellut tuottavuusodotukset eivät tule toteutumaan huomattavan kustannusten kasvun ja järjestelmien puutteiden vuoksi.

Nykyinen käytäntö rahoittaa toimintaa toistuvasti määräaikaisilla lisämäärärahoilla vaarantaa tuomioistuinten riippumattomuutta. Hallitus pääsee tällä tavalla käytännössä vaikuttamaan asioiden käsittelyjärjestykseen tuomioistuimissa. Toiminnan rahoittaminen siirtyvän määrärahan turvin ei ole myöskään kestävää ja pitkäjänteistä toiminnan kehittämistä.

Suomessa on vuosia ollut kansainvälisesti vertaillen poikkeuksellisen paljon määräaikaisia tuomareita ja esittelijöitä. Tätä on pidetty tuomioistuinten rakenteellista riippumattomuutta vaarantavana (VaVM 12/2021 vp ja 36/2021 vp, vp, LaVL 11/2021 vp, LaVP 3/2021 vp, LaVL 8/2020 vp ja LaVL 11/2021 vp).

Julkisen talouden suunnitelmassa osoitetut lisämäärärahat

Julkisen talouden suunnitelmassa syyteharkinnan ja tuomioistuinten käsittelyaikojen lyhentämiseksi osoitettiin 4 milj. euroa. Tästä tuomioistuinten toimintamenoihin tasokorotus on 3,55 milj. euroa vuoden 2022 korotusta vastaavasti. Ilman tasokorusta käsittelyajat olisivat pidentyneet entisestään.

Turvapaikanhakijoiden oikeusturvan parantamiseksi hallinto-oikeuksien resursseja vahvistettiin 3,5 milj. eurolla. Tästä korkeimman hallinto-oikeuden osuus on Tuomariliiton saamien tietojen mukaan 1 milj. euroa ja hallinto-oikeuksien osuus 2,5 milj. euroa. Osana vihreän siirtymän kokonaisuutta hallinto-oikeuksien ympäristö-, maankäyttö- ja rakennusasioiden käsittelyaikojen lyhentämiseen kohdistettiin 3 milj. euroa. Lisäksi tuomioistuimien määrärahoihin osoitettiin hyvinvointialueita koskevan uudistuksen vaikutuksena 2,5 milj. euroa, joka on rajattu vain vuoteen 2023. Tuomioistuinviraston laskelmien mukaan lisämäärärahatarve hallinto-oikeuksiin ja markkina-oikeuteen on 3,5 milj. euroa vuodelle 2023. Tässä vaiheessa täsmällisiä tietoja tai tarkkoja arvioita tuomioistuinten lisääntyvästä työmäärästä ja resurssitarpeesta on vaikea esittää. Välttämätöntä onkin, että SOTE-uudistuksen vaikutuksia tuomioistuinten asiamääriin ja resurssitarpeisiin seurataan ja että pysyvät ja tilapäiset resurssitarpeet otetaan huomioon valtion talousarvion valmistelussa.

Seksuaalirikoslainsäädännön toimeenpanoon kohdistettiin oikeudenhoidon toimijoille 6 milj. euroa. Tästä tuomioistuinten osuus on 348 000 euroa, joka vastaa hallituksen esityksessä (HE 13/2022 vp) tehtyä arviota. Tuomioistuinviraston ja Tuomariliiton laskelmien mukaan lisämäärärahatarve on vähintään 2,15 milj. euroa. Ero johtuu siitä, että oikeusministeriö käytti laskelmien perusteena vanhoja tilastoja ja yhden tuomarin kokoonpanoja, vaikka vakavat rikokset pitäisi käsitellä kolmen tuomarin kokoonpanossa. Lisäksi oikeusministeriö oli ottanut huomioon vain istuntoajan, vaikka juttujen hoitamiseen kuluu paljon työtä ennen ja jälkeen istunnon. Lainvalmistelun riittämättömät resurssit näkyvät vaikutusarvioinneissa (VaVL 3/2021 vp). Toivottavaa olisi, että oikeusministeriö käyttäisi hyväksi Tuomariliiton asiantuntemusta todellisen työmäärän ja kustannusten arvioimisessa jatkossa.

Lisäksi oikeudenhoidon turvaamiseen kohdistettiin eri viranomaisille jakautuva 12 milj. euron vuosittainen lisäys. Tästä ei Tuomariliiton käsityksen mukaan kohdistu tuomioistuimiin mitään.

Julkisen talouden suunnitelmassa lisättiin poliisin määrärahoja edelliseen kehyspäätökseen nähden noin 31,2 milj. euroa vuodelle 2023, 30,5 milj. euroa vuodelle 2024 ja 28,9 milj. euroa vuodesta 2025 alkaen. Tällä varmistetaan poliisin operatiivinen toiminta ja turvataan 7 500 henkilötyövuoden tavoitetason ylläpito hallitusohjelman mukaisesti. Oikeusministeriön määrärahoja ei nyt nostettu vastaavasti. Poliisin rikostorjunnan voimavarojen lisäys heijastuu oikeuslaitoksen työmäärään. Oikeuslaitoksen ja Rikosseuraamuslaitoksen resursseja lisättiin jo hallituskauden alussa poliisin määrärahakorotusten perusteella. Tuomariliitto kiinnittää kuitenkin huomiota, että tuomioistuimille ei vuonna 2020 osoitettu lisämäärärahaa oikeasuhtaisesti. Poliisin määrärahakorotuksen aiheuttama laskennallinen vaikutus tuomioistuimiin oli tuolloin noin 1,1 milj. euroa suurempi kuin tuomioistuimiin osoitettiin lisärahoitusta rikosasioiden käsittelyaikojen lyhentämiseksi. Koko viranomaisketju on resursoitava oikeasuhteisesti. Poliisin lisärahoituksen vaikutuksia työmäärään on seurattava ja varmistettava koko ketjun rahoitus.

Koulutus on osa oikeusturvaa

Tuomareiden korkeatasoinen ammattitaito ja osaamisen kehittäminen ovat keskeinen osa oikeusturvaa ja keino parantaa laatua ja tehostaa toimintaa.

Tuomareiden koulutusjärjestelmän uudistuksen yhteydessä kansalaisten oikeusturvan takaamiseksi tuomioistuinlaissa säädettiin tuomareille ja esittelijöille velvollisuus kouluttautua ja kehittää oikeudellista osaamistaan. Laissa asetettiin samalla valtiolle ja tuomioistuimille velvollisuus järjestää tuomareille ja esittelijöille riittävästi koulutusta ja huolehtia töiden järjestämisestä siten, että tuomareilla on myös tosiasiallinen mahdollisuus osallistua koulutukseen.

Laissa ei säädetty nimenomaista tuntimäärää, joka jokaisen tuomarin tulisi vuosittain käyttää osaamisensa kehittämiseen. Lain valmisteluun osallistunut koulutustyöryhmä esitti, että jokaisen tuomarin ja esittelijän pitäisi osallistua koulutukseen keskimäärin noin kymmenenä päivänä vuodessa toteutuneen 5 - 6 päivän sijasta (Mietintöjä ja lausuntoja 38/2015).

Mahdollisuutta osallistua koulutukseen ei ole kyetty käytännössä takaamaan. Täydennyskoulutus ei vastaa sisällöllisesti ja määrällisesti nykyisiä tarpeita ja tavoitteita.

Työmäärä on useimmissa tuomioistuimissa niin suuri, että henkilöstöllä ei ole edelleenkään mahdollista osallistua koulutukseen läheskään niin paljon, kuin se olisi tarpeen tai osallistumista kompensoidaan tekemällä vapaa-ajalla töitä. Tämä ilmenee muun muassa Tuomariliiton vuonna 2019 ja 2021 tekemien kyselyiden tuloksista. Ammattitaidon ylläpitäminen ja osaamisen kehittäminen edellyttävät käytännössä siten merkittävässä määrin

henkilöstön vapaa-ajan käyttöä.

Tuomarinkoulutuslautakunnasta syksyllä 2021 saadun tiedon mukaan täydennyskoulutukseen ja tuomioistuinharjoittelun kehittämiseen ei ole tällä hetkellä riittävästi resursseja. Asessoreiden koulutusohjelma ja tuomioistuinharjoittelijoiden valintaan liittyvät tehtävät sitovat merkittävän osan tuomarinkoulutuslautakunnan voimavaroista. Tuomarinkoulutuslautakunnan resurssit ovat alimitoitetut sen työtehtäviin nähden.

Lakivaliokunta ja valtiovarainvaliokunta ovat kiinnittäneet huomiota tuomareiden koulutusjärjestelmän resurssien vähäisyyteen ja esittäneet, että tuomareiden täydennyskoulutukseen käytettävissä olevien voimavarojen tulisi olla huomattavasti suuremmat (esim. LaVL 11/2021 vp, LaVP 3/2021 vp, LaVL 22/2018 vp ja VaVM 2018 vp). Lakivaliokunta ja valtiovarainvaliokunta ovat pitäneet myös tuomarinkoulutuslautakunnan resursseja liian vähäisinä. Korkein oikeus kiinnitti huomiota muun muassa videotallennuksesta antamassaan lausunnossa tuomareiden valmistelussa ja prosessinjohdossa oleviin puutteisiin.

Tuomariliitto arvioi koulutusjärjestelmän uudistuksen yhteydessä kehittämiskustannusten kokonaismääräksi yli 6 milj. euroa ottaen huomioon täydennyskoulutukseen käytettävä aika sekä tuomarikoulutettavista, tuomioistuinharjoittelijoiden tutoroinnista, uusien tuomareiden mentoroinnista ja koulutuksen sisällön tuottamisesta aiheutuvat kustannukset ja näihin tehtäviin käytetty aika. Tuomioistuinvirastosta saadun tiedon mukaan vuonna 2021 esittelijöitä oli 269 ja tuomareita 1 113 (pois lukien tuomarikoulutettavat 44). Tuomarin laskennallisella henkilötyövuoden hinnalla laskettuna (92 000 euroa) saadaan tuomareiden täydennyskoulutukseen käytettävän ajan (10 päivää) palkkakustannukseksi 5 119 800 euroa ja esittelijöiden keskipalkalla laskettuna (67 000 euroa) 901 150 euroa eli yhteensä 6 020 950 euroa laskettuna 200 tehollisella työpäivällä vuodessa. Jos koulutuspäiviä on nykyisin keskimäärin 5 päivää vuodessa ja se kaksinkertaistetaan, saadaan koulutuspäivien kustannukseksi noin 3 milj. euroa. Kun otetaan huomioon tutorointiin, perehdyttämiseen, mentorointiin käytettävä aika ja tuomarikoulutettavien koulutukseen käyttämä aika Tuomariliitto arvioi, että kokonaisuudessaan tarvitaan edelleen yli 6 milj. euroa.

Tuomariliitto pitää välttämättömänä, että Tuomioistuinvirastoon palkataan ainakin yksi koulutussuunnittelija, jolla on aikaisempaa kokemusta tuomarin tehtävistä. Koulutustarpeiden ja oikeudenalojen arviointi ja kohdentaminen sekä sisällön suunnittelu edellyttävät substanssiosaamista. Lisäresurssitarve suunnittelijan palkkaamiseksi on arvioitu olevan 92 000 euroa. Tuomariliiton arvion mukaan täydennyskoulutuksen sisällön tuottamiseen tarvitaan 1 milj. euroa mukaan lukien koulutussuunnittelijan palkkakustannukset. Tuomareiden velvollisuus jatkuvasta kouluttautumisesta ja osaamisen kehittämisestä ei toteudu tarkoitetulla tavalla eikä täydennyskoulutus vastaa sille asettavia sisällöllisiä ja määrällisiä vaatimuksia ja suunnitelmallisuutta.

Tuomariliitolla ei ole ollut mahdollisuutta arvioida, kuinka paljon tuomioistuinharjoittelun kehittäminen edellyttäisi lisämäärärahoja.

Tuomareiden koulutusjärjestelmään panostaminen pitää nähdä välttämättömänä lainkäytön laatua ja tehokkuutta edistävänä investointina ja osana työnantajakuvan parantamista. Tuomioistuinlaitoksen henkilöstön osaamisen ja ammattitaidon ylläpitämisen ja kehittämisen merkitys myös kasvaa jatkuvasti lainkäytölle asetettujen vaatimusten kasvaessa. Tavoite erityisosaamisen vahvistamisesta edellyttää riittäviä voimavaroja.

Tietojärjestelmäuudistukset

ICT-menojen kasvulla on ollut suuri vaikutus tuomioistuinlaitoksen resursseihin. Tietojärjestelmähankkeisiin AIPAan ja HAIPAan on kohdistuneet suuret odotukset eivät ole toteutuneet. AIPAn käyttöönotto on viivästynyt merkittävästi ja alkuperäinen kustannusarvio on kasvanut 34,4 milj. eurosta yli 62,8 milj. euroon. Tästä valtiovarainministeriön hankerahoituksen osuus on 30,58 milj. euroa, tuomioistuinlaitoksen osuus 25,11 milj. euroa ja syyttäjälaitoksen osuus 7,08 milj. euroa. Hankkeen on tarkoitus valmistua joulukuussa 2022, jolloin valmiusasteen on ilmoitettu olevan 70 %. Vuonna 2012 oli arvioitu, että laskennallinen tuottavuusparannus vastaa 150 henkilötyövuotta, mikä vastaa noin 7,8 miljoonaa euroa. Laskennalliset tuottavuusparannukset on ennakolta vähennetty jo vuosia sitten.

Valtiovarainministeriön aikanaan HAIPA-hankkeelle myöntämä rahoitus kattoi hankkeen menot kokonaisuudessaan. Myönnetystä rahoituksesta jäi käyttämättä noin 4 milj. euroa. tätä määrä ole palautettu hankkeen päättyessä. Määrä on riittänyt kattamaan Haipa-järjestelmän kehittämiskuluja vuosina 2021 - 2022.

AIPAn käyttöönoton laajentumisen rikosasioihin syksyllä pelätään lamaannuttavan käräjäoikeudet aikaisempiin käyttöönottoihin liittyvien kokemusten perusteella.

Tuomariliitto ei pidä todennäköisenä, että jäljellä olevalla rahoituksella pystyttäisiin lisäämään toimintavarmuutta ja toiminnallisuutta siinä määrin, että tietojärjestelmät aidosti tehostaisivat työtä tai ainakaan se ei toteudu vielä pitkään aikaan. Tietojärjestelmien jatkokehittäminen jatkuu pitkään. Jatkokehittäminen ja ylläpito tulevat vaatimaan merkittävää rahoitusta.

Hyvinvoiva henkilökunta on osa oikeusturvaa

Tuomariliitto on vakavasti huolissaan alkuvuodesta 2019 ja loppuvuodesta 2021 tehtyjen kyselyiden tulosten perusteella henkilöstön jaksamisesta ja sen vaikutuksista oikeusturvaan. Vakavaa huolta myös kannettava siitä, miten jatkossa saadaan päteviä ja kokeneita hakijoita tuomioistuinuralle.

Merkittävä osa lainkäyttöhenkilökunnasta on vakavasti kuormittunutta. Valtaosalla ei ole riittävästi aikaa valmistella juttuja ja kirjoittaa tuomioita eikä kouluttautua. Harmaan ylityön tekeminen ja sairaana työskentely on tavanomaista. Avustavan henkilökunnan merkittävä vaihtuvuus ja kokemattomuus sekä uusien tietojärjestelmien toiminnalliset puutteet ja luotettavuusongelmat ovat lisänneet kuormitusta. Uusi ilmiö on tuomarinuran houkuttelevuuden selvä heikentyminen. Alan vaihtoa harkitsevien tai jo vaihtaneiden määrä oli yllättävän suuri. Keskeiset syyt olivat liiallinen työmäärä ja palkkauksen jälkeenjääneisyys. Epäoikeudenmukaiseksi koetaan, ettei samaa tai samanarvoista työtä tekevien palkkausta ole korjattu. Rekrytointiongelmat koskevat kaikkia henkilöstöryhmiä. Esimerkiksi Helsingin käräjäoikeudella on ollut avustavan henkilökunnan lisäksi vaikeuksia palkata riittävän kokeneita lakimiehiä tuomareiksi. Erityisesti hallinto-oikeuksista on siirtynyt tuomareita ja esittelijöitä tuomioistuinuran ulkopuolelle.

Tuomioistuimet eri puolilta Suomea ovat myös raportoineet henkilöstön uupumisesta ja myös siitä johtuvista sairaspoissaoloista. Kuormittumiseen ovat kiinnittäneet huomiota muutkin tahot (esim. LaVL 18/2021 vp, VaVM 33/2021 vp, VaVM 36/2020 vp, LaVL 8/2020 vp ja LaVL 3/2020 vp).

On kestämätöntä, että lainkäyttöhenkilökunnan odotetaan itse asentavan työvälineitään, kuten tietokoneita ja älypuhelimia. Tähän menee vuodessa merkittävä määrä koko henkilökunnan työaikaa, joka on pois varsinaisesta lainkäytöstä.

Käsittelyaikojen lyhentämiseksi ja toiminnan korkean laadun varmistamiseksi tuomioistuinten perusrahoitusta on nostettava merkittävästi

Oikeusministeriön lakivaliokunnalle 2021 esittämien laskelmien mukaan käsittelyaikojen lyhentäminen erityisesti yli vuoden kestävissä asioissa edellyttää yhteensä 10,3 milj. euron pysyvää määrärahalisäystä.

Tuomioistuiviraston syksyllä 2021 antaman tiedotteen mukaan määrärahoihin tarvitaan 19,5 milj. euron tasokorotus ja ICT-kustannuksiin 11 milj. euroa.

Tuomariliiton laskelmien mukaan määrärahatarve tuomioistuinten perusrahoituksen tasokorotukseen on vähintään 20 milj. euroa käsittelyaikojen lyhentämiseksi, osaamisen kehittämiseen ja Tuomioistuinviraston resurssivajauksen korjaamiseksi. Määrärahalisäys tarkoittaa tuomioistuimiin 100 tuomaria, 25 esittelijää, 64 käräjäsihteeriä ja 26 lainkäyttösihteeriä (100 á 92 000 euroa, 25 á 67 000 euroa, 64 á 43 0000 euroa ja 12 á 43 000 euroa) ja Tuomioiostuinvirastoon 21 henkilötyövuotta (noin 2 milj. euroa). Lisäksi tasokorotuksessa on otettava huomioon noin 4 milj. euroa koulutukseen käytettävänä aikana.

JTS-miljardin säästövaatimukseen perustuvat leikkaukset on poistettava tai kompensoitava kokonaan lisämäärärahalla.

Turvapaikka-asioiden käsittelyyn osoitetuista lisämäärärahoista 3,5 milj. euroa on määrättävä pysyväksi, koska tarve ei ole tilapäinen.

Tuomioistuimien määrärahoihin on osoitettava SOTE-uudistukseen vaikutuksiin hallinto-oikeuksien ja markkinaoikeuden toimintaan vähintään 3,5 milj. euroa vuodelle 2023 (23 tuomaria, 10 esittelijää, 6 lainkäyttösihteeriä ja 1 kansliahenkilökuntaan kuuluva) ja sen jälkeen myöhemmin tarkentuva määrä.

Täydennyskoulutuksen suunnitteluun ja koulutustarjonnan lisäämiseen on osoitettava 1 milj. euroa, johon sisältyy tuomarin kokemusta omaavan koulutussuunnittelijan palkkakustannukset.

ICT-kustannusten kasvuun ja tietojärjestelmien AIPAn ja HAIPAn toimintojen kehittämiseksi ja toimintavarmuuden varmistamiseksi on osoitettava vähintään 15 milj. euroa.

Oikeudenkäynnin videotallentamisen lisämäärärahatarve on noin 2,5 milj. euroa. Tuomariliitto suhtautuu aikaisemmista tietojärjestelmähankkeista saatujen kokemusten perusteella varauksella hallituksen esityksessä (HE 133/2021 vp) esitettyihin arvioihin suunnittelu-, rakentamis- ja ylläpitokustannuksista. Uudistus vaatii merkittävästi suunniteltua enemmän resursseja syyttäjien, tuomareiden ja esitelijöiden prosessioikeudelliseen koulutukseen kuin Tuomioistuinvirasto on arvioinut. Osa tästä kohdistuu tuomioistuinten täydennyskoulutukseen. Koulutustarvetta on korostanut muun muassa korkein oikeus. Lisäksi on koulutettava käräjäsihteereitä ja muuta avustavaa henkilökuntaa.

Seksuaalirikoslain kokonaisuudistukseen on osoitettava vähintään 2,15 milj. euroa.

Tuomarikunta on irrotettava virkaehtosopimusjärjestelmästä ja säädettävä palkkauksesta erillisessä laissa tuomareiden riippumattomuuden vahvistamiseksi kansainvälisten suositusten mukaisesti.

Maalittaminen on kriminalisoitava.

Tuomariliitto on esittänyt oikeusministeriölle siviiliasioiden oikeudenkäyntimenettelyn kokonaistarkastelun aloittamista. Samassa yhteydessä on tarkasteltava myös oikeudenkäyntiasiamiehille ja -avustajille asetettavia vaatimuksia ja heitä koskevaa sääntelyä.

Lausunto on käsitelty sähköpostitse Tuomariliiton hallituksessa 29.4.2022.

Helsingissä 29.4.2022

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry

Minna Hällström
varapuheenjohtaja

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry toimii tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi sekä sen merkityksen ja tuomarin riippumattoman aseman säilyttämiseksi yhteiskunnassa. Tuomarikunnanyhteisenä järjestönä Tuomariliitto valvoo ja edistää jäsentensä ammatillisia ja muita yhteisiä pyrkimyksiä.